

O čem je tato kniha a jak vznikla

Celý život jsme se pohybovali ve středních Čechách a tuto dlouhodobou zkušenost se pokoušíme shrnout ve třech monografiích – jedná se o knihy o Českém krasu, středních Brdech a nyní i o Křivoklátsku. Jsou to tři sousedící, ale navzájem nepodobné krajiny, kterými se můžeme nechat inspirovat celý život.

Ve vnitřních Čechách zbývá jen málo oblastí, kde nejsou krajina a vegetace podstatně přetvořeny člověkem. Křivoklátsko, zejména souvislé lesy v členitém terénu podél pravého břehu řeky Berounky od Zvíkovce po Nižbor, tvoří nejrozsáhlejší takové území vnitřních Čech. Nikde jinde se v teplých a poměrně suchých pahorkatinách uvnitř Čech nezachovala tak řídká osídlená oblast s tak dobře zachovalými lesy. Výjimečnost tohoto území jsme si uvědomili až ve Francii, kde bylo okolí Paříže a velkých měst i na vzdálenost mnoha denních pochodů prakticky zbaveno lesů již koncem středověku. Jako slavný, velký lovecký revír bylo Křivoklátsko známo i ve středověké Anglii. Mezi králi a velmoži se o lesních honech vyprávěly legendy podobně jako o válečných taženích. Z tohoto pohledu představuje Křivoklátsko sice nenápadný, ale významný fenomén celého mírného evropského pásma na sever od Alp a na jih od německých a polských nížin. Pokud se jednou stane národním parkem, bude to po zásluze.

Křivoklátsko se pro kolonizaci nikdy příliš nehodilo. Údolí byla hluboká, půdy jenom průměrné, ale hlavně již od raného středověku sloužily místní lesy jako knížecí a později královské – jedním slovem zeměpanské – lovecké území s přirozeným centrem na snad nejkrásnějším českém hradě Křivoklátě, který měl za sebou již dvě slavná století, když se Karlštejn teprve začal stavět. Lidé přicházeli a pozvolna proměňovali okrajové oblasti i údolí Berounky, takže je dnešní krajina mozaikou dobře zachovalých a téměř neznámých území, kam člověk vstoupí sotva několikrát za rok, ale i rušnou chatařskou kolonií.

O Křivoklátsku existuje velké množství odborných publikací a řada obrazových knížek, ale zatím scházely celkový pohled na přírodní hodnoty a tvořivou i ničivou roli člověka. Vycházíme přitom z disciplín nám známých – z geologie a geomorfologie, ale rovněž se věnujeme lesu a lidské činnosti. Snad největší pozornost zaměřujeme na přirozenou osu území – Berounku, Mži neboli Starou řeku. Ukazujeme ji jako typickou povodňovou řeku náchylnou k zimním i letním povodním a ve světle její historie zcela určitě víme, že pohromám není konec.

Zajímá nás i neobvykle bohaté křivoklátské podzemí. Sami jsme byli překvapeni hned několika stovkami různých štol, sklepení a rudných i uhelných jam. U moderní historie posledních několika staletí se zaměříme na činnosti v krajině nejvýrazněji zapsané, tedy kromě těžby nerostných surovin také na vývoj železniční a silniční dopravní sítě, úpravy a využití vodních toků, vznik a zánik velkých staveb.

Lesní a rostlinné bohatství bylo nedávno popsáno hned v několika obsáhlých monografiích, ale v této knize nás víc zajímá, jak člověk s krajinou zacházel, jak ji ovlivňoval a kam dnes směřuje. Zatímco historik se obvykle ptá *kdo, kdy a proč*, my se ptáme *jaké suroviny, kde se vzaly a jaké stopy zůstaly v krajině*. Historik pátrá v archívech, ale my jsme víc hledali přímo v terénu. Kniha samotná sice představuje shrnutí mnoha stovek studií a článků, ale je v ní také mnoho nových údajů získaných z „knihy přírody“. Cena této publikace snad nejvíc spočívá v tom, že jsou v ní na jednom místě shrnuty základní informace o vývoji krajiny a jejím využívání. Rádi bychom textem i fotografiemi čtenáře pozvali k návštěvě i těch méně známých, ale přitom krásných míst, která jsou srovnatelná s veřejnosti nepřístupnými zónami národních přírodních rezervací jádrové zóny připravovaného Národního parku Křivoklátsko.

Zaměřujeme se na území zahrnuté dnes v CHKO Křivoklátsko, i když občas jsme zařadili informace a fotografie z území těsně přiléhajících. Je to oblast plošně velmi rozsáhlá – zabírá téměř 628 km². Zdokumentovat fotograficky tak velké území, vybrané objekty a jejich proměny v průběhu ročních dob není ani po několikaleté systematické práci v silách jediného fotografa. Vybírali jsme z mnoha tisíců snímků hned několika místních znalců. Doufáme, že naše mozaika vzhledů do krajinného vývoje pomůže čtenářům, aby se na krajinu Křivoklátska i na celý královský hvozd podívali novým, poučenějším pohledem. Snad je i přiměje, aby se naučili žít s náladovou řekou a sami se vydali do neznámých zákoutí této krajiny po stopách jejího stále ještě tajemného příběhu. I přes blízkost Prahy a dalších měst je totiž nenápadné Křivoklátsko mnohem méně známé, a přitom v některých aspektech bohatší než Šumava či Krkonoše.

Karel Žák, Martin Majer, Petr Hůla a Václav Cílek
Psáno a fotografováno hlavně v letech 2013 až 2016.

